

BARCELONA EXPERIMENTA

LA MEMORIA DEL VINO

Toni Vidal

Teatro de los Sentidos va fer-nos experimentar *La memoria del vino* durant la programació del Fòrum Ciutat, mitjançant una proposta que va despertar un gran interès. Enrique Vargas (Manizales, 1940) és el director i l'ànima d'aquest grup. Aquest colombià, viatger errant, sensible i profundament observador, va estudiar direcció i interpretació a l'Escuela Nacional de Arte Dramático de Bogotá i més tard antropologia teatral als Estats Units. El 1966 es va establir a Nova York i va treballar en diferents companyies teatrals. Va retornar a Bogotá i començà a experimentar el llenguatge del silenci i de l'obscuritat. Per a Vargas «el so només té valor si és més eloqüent que el silenci». *El hilo de Ariadna* fou un espectacle creat a Colòmbia amb el qual es va donar a conèixer aquí. L'any 1994 establí la seva base d'operacions a Espanya, concretament a Móstoles, on desenvolupa el seu particular camí cap a la recerca d'una dramaturgia del llenguatge sensorial. Actualment, Teatro de los Sentidos s'ha instal·lat a Barcelona en un espaiós edifici del segle XVIII situat a la muntanya de Montjuïc, El Polvorí, cedit per l'Ajuntament mitjançant un conveni. Hi volen crear una *caja de herramientas*, tal com ells mateixos ho defineixen, al servei dels creadors teatrals, un espai d'investigació i de recerca.

Durant aquests anys de treball, el grup dirigit per Vargas ha desenvolupat una peculiar i interessant poètica dels sentits. Una forma singular d'entendre el teatre i la relació entre l'obra, l'artista i el públic. Tot plegat orientat cap a la recerca d'una emoció verídica i un sentir profund, que parteix de la memòria del cos, dels anomenats sentits externs: el tacte, l'olfacte, el gust, l'oïda i, en menor manera, la vista. Aquests són els encarregats de conduir-nos per un camí sensorial, sempre personal i imprevisible, que sustenta, en els seus muntatges, l'engranatge dramàtic. Sempre des del sentir extern a l'intern, de la sensació a l'emoció.

La memoria del vino es va representar al Poble Espanyol entre l'1 i el 31 de juliol. Aquest espectacle tanca la trilogia *Bajo el signo del Laberinto*, que inclou *Oráculos*, estrenada al Mercat de les Flors de Barcelona el 2002, i *El hilo de Ariadna*, que vàrem veure durant el Festival Grec de l'any passat. Aquesta trilogia és el resultat del treball d'Enrique Vargas i el seu equip d'actors investigadors, o potser hauríem de dir dels «seus equips», ja que els intèrprets dels seus espectacles no són sempre el mateixos. El que és cert és que a tots ells els uneix la mateixa voluntat de recerca, els uneix el fet de qüestionar la tirania del que és visual. El seu treball té un punt de partida que ells resumeixen en tres màximes: «modelar el espacio, esculpir la oscuridad» i «cargar los silencios». En els seus muntatges el públic s'ha de deixar portar pels camins sensorials proposats, ha de deixar que aquestes sensacions li evoquin somnis percebuts com a viscuts. A *Oráculos* i a *El hilo de Ariadna* l'espai laberíntic incitava l'espectador a avançar en un viatge iniciàtic

sense retorn. Un camí on perdre's per després poder-se retrobar. L'espectador feia un recorregut en solitari per un laberint que el convertia en un Teseu lluitant contra el seu minotaure interior. A *La memoria del vino* el plantejament és diferent i els espectadors gaudeixen de la representació en grup.

Enrique Vargas ja havia experimentat aquest format en l'espectacle *La feria del tiempo*, estrenat a Bogotà anys enrere. Cent deu actors rebien mig miler de persones en un espai de fira ple de sorpreses. A *La memoria del vino* les proporcions es redueixen considerablement. Només vint actors reben uns vuitanta espectadors disposats a deixar-se portar des d'un bon començament. Abans d'introduir-nos en una carpa de quasi nou-cents metres quadrats, ens conviden a descalçar-nos, i el contacte dels peus a terra posa en marxa, gairebé sense adonar-nos, els nostres sentits. Penetrem al recinte i, asseguts a terra en petits grups, escoltem una faula: la història d'un misteri preuat que els homes hem deixat escapar i que Teatro de los Sentidos ens ajudarà a recuperar.

Lentament, el públic s'endinsa en un món de fira, amb les barraques, els personatges pintorescs i fins i tot màquines que parlen: un mercat d'il·lusions. Un món màgic on el que es veu no sembla ser el que és, i on cada racó amaga una sorpresa. Tot aquest món s'altera amb l'arribada de la dona del raïm, i comença la festa de la verema. En grups reduïts ens condueixen per participar-hi. Primer, en unes barraques, toquem el raïm, l'olorem, l'acariciem amb els peus i, finalment, el trepitgem per aconseguir el most preuat que després ajuntem amb alegria amb el dels altres grups. Després de celebrar la verema ens recollim de nou, també en petis grups, en una altra barraca. Allà sentim el contacte de la terra humida que un actor ens ofereix. Ajaguts a terra, en silenci, enllaçats els uns amb els altres, arriba el repòs. Igual que el most reposa fins a esdevenir vi.

Aquests petits moments d'aïllament, de contacte directe i d'intimitat són els més intensos. Són moments en què el tacte i l'olfacte es converteixen en protagonistes i podem vèncer la tirania de la vista. En els dos primers muntatges de la trilogia, l'obscuritat esdevenia la millor aliada de la proposta dramàtica, donant-hi un atractiu inusual i gairebé esotèric. A *La memoria del vino* la llum recupera una part del seu regnat. Per això, aquells petits moments de recolliment es feien més emotius.

Quan acaba el repòs comença la festa dionisiaca. Sortim i ens convertim en desconeguts entre la multitud, emmascarats, però oberts al contacte. El camí del vi, la memòria d'aquell misteri desitjat ens portarà a retrobar-nos amb nosaltres mateixos i amb els altres. La festa creix i es magnifica, entre danses i música, fins a l'aparició de Dionís, posseïdor del líquid preuat, el déu grec coneixedor dels secrets del vi. Per a alguns, com Homer, un déu menor. Per a d'altres, una divinitat ambigua que vaga pel món acompanyat de les bacants, que el celebren delirants. Per a molts, un déu estranger a la seva ciutat, coneixedor de l'alteritat, i que coneixent-la desitja convertir-la en una cosa profundament positiva, alegre i festiva. Aquest déu que retornà a la seva ciutat, Tebes, a la recerca del reconeixement com a divinitat i, també, amb la voluntat d'impregnar de caràcter diví la vida humana. Les festes orgiàstiques de les embogides matrones tebanes que ell va provocar no representen un símptoma de perversió sinó de subversió de l'ordre establert. Dionís va ser un estrany que va arribar d'Àsia, un estranger a Tebes. Penteu, el seu cosí i rei de la ciutat, va sucumbir al poder de Dionís i va acabar esquarterat per les dones tebanes, encapçalat

des per la seva mare. Penteu fou derrotat per Dionís, per l'alteritat. Amb Dionís i amb el vi celebrem la festa de l'Altre. El temple que li construí la ciutat de Tebes i que li rendia culte celebrava grans festes, alegres i, potser, luxurioses, que representaven també el vagabund, l'estranger, el desconegut. Tota la part final de l'espectacle representa aquests balls i cants, continuats i desbordants d'alegria, que ens obliguen a compartir, a conèixer aquell que tenim al costat. L'Altre se'ns fa present gràcies a Dionís, gràcies al misteri del vi.

La memoria del vino, doncs, ens condueix cap a aquesta gran celebració. Com ja he esmentat, durant la part final del muntatge tot són balls i rues, molt adequats però potser massa reiteratius i llargs, fet que hi resta intensitat. De tota manera, aquest festí improvisat ens porta al retrobament del misteri perdut, el misteri de descobrir en l'Altre a l'amic. El vi i el seu procés de fermentació esdevé aquí metàfora de creació. Teatro de los Sentidos desperta la nostra matèria sensorial per generar emocions, i ho aconsegueix. En els espectacles anteriors eren emocions viscudes interiorment, individualment. A *La memoria del vino* aquestes emocions s'exterioritzen i es viuen col·lectivament. Però és que al vi no se li pot demanar una altra cosa.